

การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในประเทศไทย

ดร.มลิวัดย์ ธรรมแสง

ผู้อำนวยการหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

ประสานฝ่ายวิชาการ

มูลนิธิอนุเคราะห์คนหูหนวก ในพระบรมราชินูปถัมภ์

อันสิทธิมนุษยชนข้อใดเล่า
ประกาศก้องต้องให้ความเมตตา

จะเทียบเท่าสิทธิการศึกษา
เสมอหน้าหนวกใบไม้เว้นเอย

ฯพณฯ ม.ล.ปิ่น มาลากุล

การสูญเสียการได้ยิน

ลูควิด วาน บีโทเฟน (Ludwig Van Beethoven, 1802) กวีเอกของโลก บันทึกความรู้สึกเมื่อสูญเสียการได้ยินที่เหลือนอยู่เกือบทั้งหมดในปี พ.ศ. 2345 ไว้ว่า

“สำหรับฉันแล้วการสูญเสียการได้ยินทำให้ฉันไม่สามารถผ่อนคลายเมื่อเข้าสังคมได้อีกต่อไป ทั้งสูญเสียอรรถรสในการสนทนากับผู้คน ขาดความเชื่อมั่น ฉันรู้สึกอ้างว้าง โดดเดี่ยว เหมือนถูกทอดทิ้ง ต้องรอให้คนอื่นเรียกหาจึงจะมีโอกาสทำอะไรต่างๆได้ ความรู้สึกเช่นนี้ช่างทรมานเสียยิ่งกระไร มันทำให้ฉันรู้สึกสิ้นหวังและอยากตายเสียให้พ้นๆไป สิ่งเดียวที่ยึดเหนี่ยวฉันไว้ได้ คือ ศิลปะของฉันเท่านั้น”

เฮเลน เคลเลอร์ (Helen Keller, 1905) สตรีตาบอดและหูหนวกชื่อก้องโลก บันทึกไว้ในอัตตชีวประวัติ เรื่องชีวิตของฉัน (The Story of My Life) ในปี พ.ศ. 2448 ว่า

“ฉันหูหนวกเท่ากับตาบอด แต่ปัญหาหูหนวกของฉันนั้นหนักหนาสาหัสกว่าการที่ต้องตาบอดมากมายนัก การที่คนเราหูหนวกนั้นนับเป็นโชคร้ายอย่างยิ่งเพราะนั่นหมายถึงการสูญเสียตัวกระตุ้นการเรียนรู้ที่สำคัญ เพราะเสียงพูดนำมาซึ่งภาษา อันเป็นตัวการสำคัญที่ส่งผลให้เกิดสติปัญญาของเราทั้งหลาย”

ดังจะเห็นได้ว่าผลกระทบของการสูญเสียการได้ยินของคนนั้นรุนแรงและลึกซึ้งมาก ความรู้สึกต่างๆสุดที่จะบรรยาย สอดคล้องกับคำกล่าวที่มีชื่อเสียงของ เฮเลน เคลเลอร์ ที่กล่าวว่า เธอรู้สึกเสมือนว่าถูกทอดทิ้งให้โดดเดี่ยว ถูกปิดกั้นจากสังคม ประโยคสำคัญของเธอ คือ “ตาบอดทำให้คนถูกตัดขาดจากสรรพสิ่ง แต่หูหนวกนั้นตัดคนออกจากมวลมนุษย”

“Blindness cuts one off from things, but deafness cuts one off from people” [Hearing Research, 2008, p.1]

ความเป็นมา

การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในประเทศไทยเริ่มขึ้น เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2994 ซึ่งเป็นวันที่ระลึกว่าด้วยสิทธิมนุษยชนปีที่ 3 ของสหประชาชาติ โดยกระทรวงศึกษาธิการ ได้เปิดเป็นหน่วยทดลองสอนคนหูหนวกขึ้นที่โรงเรียนเทศบาล 17 (วัดโสมนัสวรวิหาร) มีนักเรียนครั้งแรก 12 คน โดยใช้การเรียนการสอนที่เน้นการสอนให้เด็กพูด ครูใหญ่โรงเรียนสอนคนหูหนวกคนแรก ชื่อ ม.ร.ว.หญิง เสริมศรี เกษมศรี สำเร็จการศึกษาการสอนคนหูหนวก จากมหาวิทยาลัยกาลาเดีท ประเทศสหรัฐอเมริกา ต่อมาเมื่อมีนักเรียนเพิ่มมากขึ้น สถานที่ในโรงเรียนเทศบาล 17 (วัดโสมนัสวรวิหาร) จึงคับแคบลง ม.ร.ว.หญิง เสริมศรี เกษมศรี จึงได้ประกาศขอบริจาคที่ดินเพื่อก่อสร้างโรงเรียนสอนคนหูหนวกจากผู้จิตศรัทธา ความทราบถึง คุณหญิงโตะ นเรนดิบัญญัติฯ ท่านจึงมอบที่ดินเนื้อที่ 5 ไร่ 1 งาน 50 ตารางวา พร้อมตึกที่อยู่อาศัยและกำหนดให้ทรัพย์สินดังกล่าวเป็น “มูลนิธิเศรษฐเสถียร” เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ตระกูลเศรษฐบุตร ซึ่งเป็นนามสกุลของพระยานเรนดิบัญญัติฯ และตระกูลโชติกเสถียร อันเป็นนามสกุลเดิมของท่าน มูลนิธิดังกล่าวได้ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ โดย พณฯม.ล.ปิ่น มาลากุล จัดตั้งโรงเรียนสอนคนหูหนวกแห่งแรกของประเทศไทยขึ้นในปี พ.ศ. 2495 ปัจจุบันคือ โรงเรียนเศรษฐเสถียร ในพระราชูปถัมภ์ และภายหลังเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2507 มูลนิธิเศรษฐเสถียร ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจาก สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถทรงรับไว้ในพระราชูปถัมภ์ และเปลี่ยนชื่อเป็น มูลนิธิอนุเคราะห์คนหูหนวก ในพระบรมราชูปถัมภ์ ตั้งแต่นั้นมา

สถานการณ์ปัจจุบัน/สถิติ

การจัดการศึกษาสำหรับคนหูหนวกนับว่าเป็นการจัดการศึกษาพิเศษที่เป็นการริเริ่มของกระทรวงศึกษาธิการแตกต่างจากการศึกษาสำหรับเด็กพิการประเภทอื่นในประเทศไทยที่ส่วนใหญ่เป็นการริเริ่มขององค์การกุศลของเอกชนทั้งสิ้น เช่น โรงเรียนสอนคนตาบอด โรงเรียนสอนคนบกพร่องทางสติปัญญา และโรงเรียนสอนคนที่มีความพิการทางการร่างกายและสุขภาพ เป็นต้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว การศึกษาสำหรับคนหูหนวก-หูตึง จึงมีความก้าวหน้าและเป็นปึกแผ่นมาอย่างต่อเนื่อง

ปัจจุบันในประเทศไทยมีโรงเรียนสอนคนหูหนวก (โรงเรียนโสตศึกษา) จำนวน 20 โรงเรียน ใน 19 จังหวัด โรงเรียนโสตศึกษาดังกล่าว จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย บางโรงเรียนมีการสอนสายอาชีพในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายด้วย จำนวนนักเรียนชายหญิง ประมาณ 4,000 คน โรงเรียนโสตศึกษาส่วนใหญ่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีโรงเรียนโสตศึกษาเพียง 1 โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน คือ โรงเรียนโสตพัฒนาพิทยา จังหวัดชลบุรี ส่วนการเรียนร่วมนั้นมีสถิติที่ไม่แน่นอนเนื่องจากเด็กบางคนไม่ได้รับการจดทะเบียนเป็นเด็กพิการตามกฎหมาย ซึ่งจากข้อมูลคนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการประเภททางการได้ยินหรือสื่อความหมายมีเพียง 165,396 คน : ข้อมูลประมวลผลจากฐานข้อมูลทะเบียนกลางคนพิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ณ วันที่ 2 มิถุนายน 2554

แนวคิดในการจัดการศึกษาสำหรับคนหูหนวก-หูตึง

แนวความคิดด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าคนหูหนวกและคนหูตึง มี 2 แนวคิดคือ

แนวคิดที่ 1 นักการศึกษากลุ่มนี้มีความเชื่อว่าคนหูหนวกมีวิธีการเรียนรู้เหมือนคนที่มีการได้ยินทุกประการแต่ปัญหาสำคัญคือ การที่ไม่ได้ยินเสียงเท่านั้น หากกลุ่มคนดังกล่าวสามารถได้ยินเสียงเพิ่มขึ้นแล้วเหล่านั้นจะสามารถเรียนรู้ได้ในลักษณะเดียวกับคนที่มีการได้ยินปกติ คือ เรียนรู้จากการฟังเสียง แนวคิดในการจัดการศึกษาจึงเน้นด้านการแก้ไขความบกพร่องทางการได้ยิน โดยการใช้เครื่องช่วยฟัง เครื่องขยายเสียง ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีต่างๆที่เพิ่มการได้ยิน เช่น การผ่าตัดฝังประสาทหูเทียม แล้วใช้การสอนให้หัดฟัง สอนให้พูด ซึ่งเรียกแนวคิดนี้ว่าการจัดการศึกษาแบบเน้นการฟังเป็นฐาน (**Auditory-based Approach**) ซึ่งเป็นการเรียนการสอนที่ใช้วิธีสอนพูดโดยใช้การได้ยินหรือการพูดเป็นหลัก (Aral Approach และ Auditory Verbal Approach) ดังที่พบเห็นทั่วไปในโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมระดับอนุบาลและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วไปในรูปแบบของการเรียนรวม (Inclusive Education)

แนวคิดที่ 2 นักการศึกษากลุ่มนี้มีความเชื่อว่า คนหูหนวก เนื่องจากมีการได้ยินบกพร่อง จึงมีวิธีการเรียนรู้ รับข้อมูลข่าวสารและความรู้ต่างๆโดยวิธีการที่แตกต่างจากคนที่มีการได้ยินปกติ กล่าวคือ คนหูหนวกใช้การรับข้อมูลและเรียนรู้โดยใช้การมองหรือการใช้สายตาแทนการได้ยิน ดังนั้นนักการศึกษากลุ่มนี้จึงให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่เป็นท่าทางและภาษามือที่เป็นภาษาของคนหูหนวก ซึ่งเป็นการเรียนการสอนแบบเน้นการใช้สายตาเป็นฐาน (**Visual-based Approach**) ดังจะพบเห็นในโรงเรียนเฉพาะความพิการ (โสตศึกษา) ที่มีรูปแบบวิธีสอนที่ใช้ภาษามือควบคู่กับการใช้ภาษาเขียนประจำชาติ หรือที่เรียกว่าวิธีสอนแบบ 2 ภาษา (Bilingual Education Approach) ซึ่งให้ความสำคัญกับการสอนภาษามือโดยเจ้าของภาษามือคือ ครูที่เป็นคนหูหนวกร่วมกับครูที่มีการได้ยินที่เป็นเจ้าของภาษาไทย ปัจจุบันเราจะพบว่าการจัดการศึกษาสำหรับผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในประเทศไทยได้ยึดหลักแนวคิดที่แตกต่างกันทั้งสองนี้อย่างชัดเจนมากขึ้น เหมือนกับทั่วโลกที่มีการแบ่งแยกการเรียนการสอนออกเป็น 2 แนวคิดเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามยังไม่มีผลการศึกษาวิจัยที่แน่ชัดว่าแนวคิดใดจะดีกว่ากัน ทั้งนี้เพราะนอกเหนือจากวิธีการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาแล้วยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จและคุณภาพของการจัดการศึกษาสำหรับคนหูหนวกหรือคนหูตึง เช่น อายุของเด็กที่ได้รับการคัดกรองและบ่งชี้สภาวะหูหนวกได้รวดเร็วและทันเวลาการพัฒนาของสมองและการเรียนรู้และสติปัญญาของเด็ก และคุณภาพของบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention Services) ซึ่งมีความสัมพันธ์กับคุณสมบัติที่เหมาะสมของผู้ให้บริการ ความเพียงพอเหมาะสมของสิ่งอำนวยความสะดวก แหล่งบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มและความร่วมมืออย่างจริงจังของผู้ปกครอง เป็นต้น

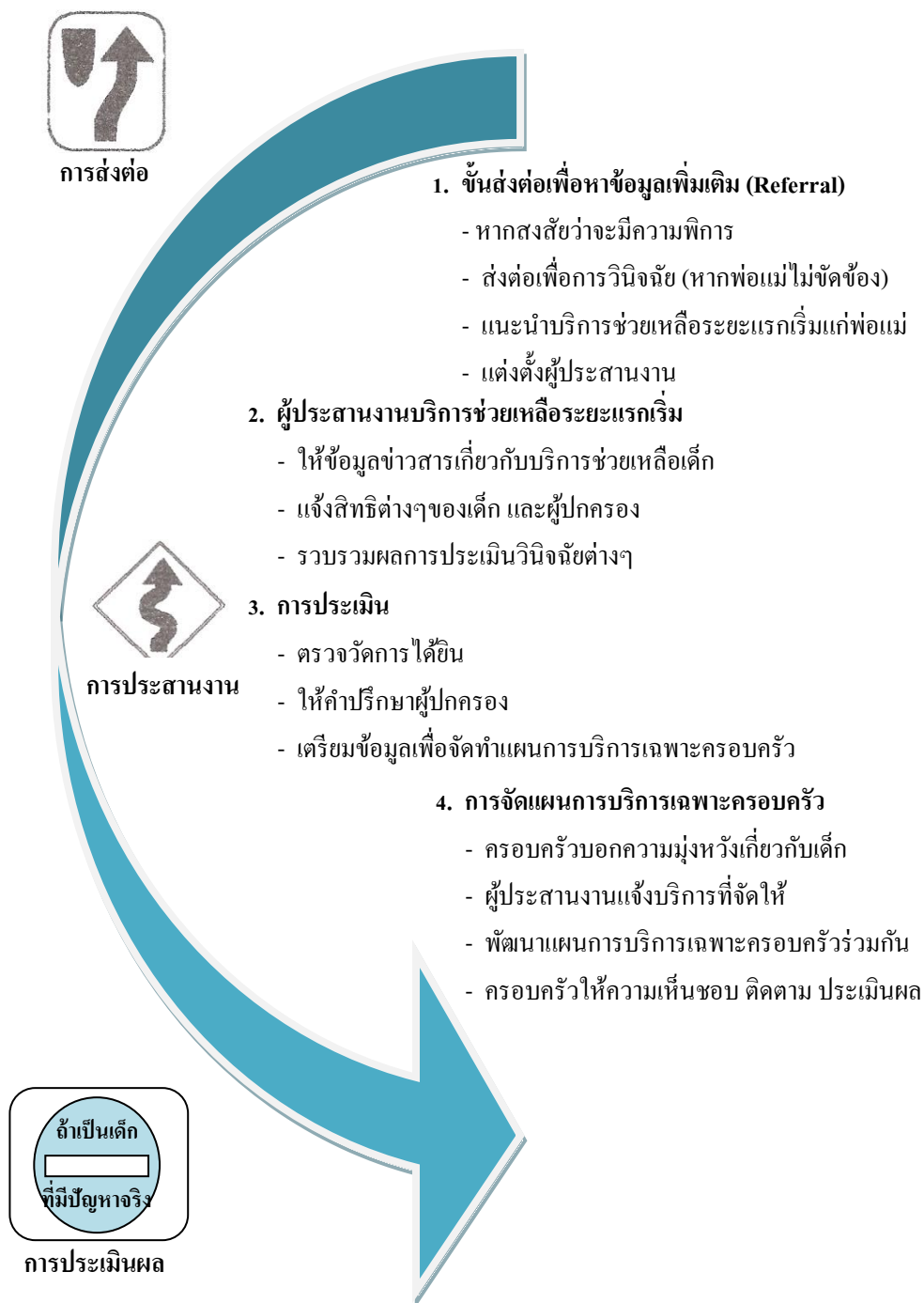
เส้นทางให้บริการทางการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

หลังจากการคัดกรองจากโรงพยาบาลแล้วบิดามารดาของเด็กสามารถนำเด็กไปรับการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มได้จากศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดต่างๆ และศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดมหาวิทยาลัยต่างๆ ตลอดจนศูนย์บริการเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินของเอกชน บริการดังกล่าวจะให้การแนะนำวิธีดูแลและฟื้นฟูสมรรถภาพทางการได้ยิน/การสอนภาษามือ ตลอดจนการเตรียมความพร้อมด้านต่างๆตามพัฒนาการของอายุและศักยภาพของเด็กเป็นรายบุคคล เมื่อเด็กได้รับการเตรียมความพร้อมด้านต่างๆและถึงวัยเรียน เด็กเหล่านี้ก็จะได้รับการส่งต่อสู่สถานศึกษาที่เหมาะสมตามความเห็นชอบร่วมกันของผู้ปกครองและนักสหวิชาชีพต่อไป อนึ่งศูนย์การศึกษาพิเศษต่างๆสามารถอำนวยความสะดวกในการจดทะเบียนคนพิการ เพื่อให้ได้รับสิทธิทางการแพทย์ สาธารณสุขและการศึกษาได้ด้วย (แผนภูมิที่ 1)

ปัจจุบันสถานศึกษาทุกประเภทที่รับเด็กพิการเข้าศึกษาไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษาที่จัดเฉพาะความพิการ หรือความศึกษาที่จัดการเรียนรวม จะต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการอื่นใดที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของเด็กทุกคนตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลดังปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไข พ.ศ. 2545 และ พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 125 ตอนที่ 28 ก 2551 หน้า 2)

นอกจากนั้นเด็กหูหนวกหูตึงจะสามารถได้รับบริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และเรียนฟรีจนถึงระดับอุดมศึกษาตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2553 อีกด้วย

แผนภูมิที่ 1 เส้นทางการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
ช่วงการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention Services)

6. การทบทวนแผนการบริการเฉพาะครอบครัว (อย่างน้อยทุก 6 เดือน)

สิ่งที่เด็กจะได้รับการพัฒนาในศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม
(หลักสูตรหรือมวลประสบการณ์)

- การพัฒนาทางร่างกาย (Physical) รวมทั้งการเห็นและการได้ยิน
- การสื่อสาร (Communication)
- การพัฒนาทางอารมณ์และสังคม (Emotional/Social)
- การพัฒนาความคิด สติปัญญา (Cognitive)
- การปรับตัว/การช่วยเหลือตนเอง (Adaptive development)

ทบทวน/เตรียมการ

5. ช่วงเชื่อมต่อ (Transition)

- วางแผนร่วมกับครูและนักสหวิชาชีพ
- จัดทำแผนบริการช่วงเชื่อมต่อทางการศึกษา
หรือการเชื่อมต่อสู่โรงพยาบาลหรือศูนย์ฟื้นฟู
สมรรถภาพอื่นๆ

หมายเหตุ ศูนย์การศึกษาพิเศษ หมายถึง สถานศึกษา
ของรัฐที่จัดการศึกษานอกระบบ หรือตามอัธยาศัยแก่คน
พิการตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการจนตลอดชีวิต
และจัดการศึกษาอบรมแก่ผู้ดูแลคนพิการ ครู บุคลากร
และชุมชนรวมทั้งการจัดสื่อ เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก
บริการและความช่วยเหลืออื่นใด ตลอดจน
ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดในประกาศกระทรวง
(สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2551, หน้า 2)

การ ประชุม
พิจารณาแผน
บริการเฉพาะ
ครอบครัว

การอุดมศึกษาสำหรับคนหูหนวก

โดยทั่วไปการจัดการศึกษาให้กับเด็กที่หูหนวกหูตึงในทุกกลุ่มอายุ สามารถจัดได้ทั้งในรูปแบบของการเรียนรวมและจัดเป็นสถานศึกษาเฉพาะความพิการ

ในระดับอุดมศึกษาก็เช่นเดียวกันปัจจุบันเด็กหูหนวกได้รับโอกาสในการเรียนมากขึ้นและการจัดการศึกษาก็มีทั้งรูปแบบการเรียนรวมและสถานศึกษาเฉพาะความพิการ วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อจัดการศึกษาให้แก่ผู้พิการทางการเห็น และได้ยื่น โดยเฉพาะและมีวิธีการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ของคนหูหนวก คือ การใช้ภาษามือในการให้ความรู้ การสื่อสาร โดยให้ความสำคัญกับการเรียนแบบ 2 ภาษา (Bilingual Education Approach) ส่วนการศึกษาแบบเรียนรวมในระดับอุดมศึกษาก็มีเป็นจำนวนมากไม่น้อย เช่น การเรียนรวมกับนักศึกษาทั่วไปในมหาวิทยาลัยต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยราชภัฏต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต เป็นต้น ปัจจุบันมีบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาไปแล้วเป็นจำนวนมาก

ความท้าทายในการจัดการศึกษา

แม้ว่าโอกาสทางการศึกษาและสิทธิตามกฎหมายสำหรับคนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในประเทศไทยจะเปิดกว้างมากเพียงใดก็ตาม การเข้าถึงบริการต่างๆ เหล่านั้นยังคงมีข้อจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและครอบครัวยังจำนวนมากเพียงพอ พ่อแม่และนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับบริการดังกล่าวในท้องถิ่นบริการของตน ทำให้ครอบครัวและเด็กไม่ได้รับการช่วยเหลือทันที่และเหมาะสมกับวัยซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเด็กหูตึง หูหนวกพัฒนาได้ช้ากว่าเด็กทั่วไปในวัยเดียวกัน เป็นปัญหาของครอบครัว สถานศึกษาและชุมชน (McAllister, F.C., 2011,p.1) นอกจากนี้คุณภาพทางการศึกษาและปริมาณของบริการต่างๆ ยังคงเป็นประเด็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะการศึกษาสำหรับคนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินทั้งคนหูตึงและคนหูหนวกแม้จะเริ่มมานานถึง 65 ปี แต่ปริมาณผู้ได้รับบริการทางการศึกษาอยู่ในวงจำกัดและยังต้องพัฒนาปัจจัยต่างๆ ให้มีความสมดุลอีกมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาบุคลากรที่เป็นครู อาจารย์ทั้งที่เป็นครูสอนพูด การจัดทำคำบรรยายแทนเสียง (Captions) ภาษามือ และล่ามภาษามือผู้ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเป็นช่องทางการเรียนรู้รับข่าวสารข้อมูล ตลอดจนการเพิ่มศักยภาพทุกด้านของคนหูหนวก นอกจากนี้ปัจจุบันมีเด็กที่ใช้ประสาทหูเทียมเพิ่มมากขึ้น แต่บุคลากรเฉพาะด้านไม่เพียงพอ การฝึกอบรมบุคลากรยังล้าหลังไม่สอดคล้องการพัฒนาของเทคโนโลยี สถานศึกษาและหน่วยบริการต่างๆ จำเป็นที่จะต้องฝึกอบรมบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมในการพัฒนาศักยภาพของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของเด็ก ผู้ปกครองและนักวิชาชีพต่างๆ ซึ่งการจะไปสู่จุดหมายของการศึกษาของเด็กต้องอาศัยการทำงานของนักสหวิชาชีพอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

ราชกิจจานุเบกษา. (2551). เล่มที่ 125 ตอนที่ 28ก.

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. (2551). พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และ
 อนุบัญญัติตามพระราชบัญญัติ จำนวน 6 ฉบับ, กรุงเทพฯ.

50 ปี มูลนิธิอนุเคราะห์คนหูหนวก ในพระบรมราชินูปถัมภ์. (2544). ภัทรการพิมพ์ กรุงเทพฯ.

References

American Speech-Language-Hearing Association. (2008). Service Provision to Children Who Are Deaf and Hard of Hearing. Birth to 36 Months [Technical report]. Available from www.asha.org/policy.

Hearing Research. (2008). www.elsevier.com/locate/heares

McAllister, F.P. (2011), Bringing It All together, NCHAM e-book : A Resource Guide for Early Hearing Detection & Intervention.